

BARTOSZ STANISŁAW MIKRUT

Kraków

**Sprawozdanie z pierwszego dnia
XIII Międzynarodowego Symposium Liturgicznego
Ad Fontes Liturgicos
„Liturgia szczytem i źródłem formacji”**

Kraków, 25–26 października 2022 r.

W dniach 25 i 26 października 2022 r. w Instytucie Teologicznym Księża Misjonarzy w Krakowie odbyło się międzynarodowe sympozjum liturgiczne, zorganizowane przez Instytut Liturgiczny i Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie (dalej: UPJPII). We współtworzenie włączyły się ośrodki uczelniane z Europy Wschodniej: Ukraiński Uniwersytet Katolicki we Lwowie, Grekokatolicki Wydział Teologiczny Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie, Grekokatolicki Instytut Teologiczny Świętego Atanazego w Nyíregyháza. W sympozjum pod tytułem „*Ad Fontes Liturgicos*. Liturgia szczytem i źródłem formacji” wzięło udział 24 prelegentów z 8 krajów europejskich: Polski, Słowacji, Ukrainy Węgier, Czech, Włoch, Rumuni i Francji. Reprezentowali oni 12 ośrodków naukowo-badawczych, w tym 3 z Polski. Językami prelegentów były: polski, ukraiński, słowacki, włoski i angielski. Większość prelegentów była fizycznie obecna w auli, jednak niewielkie grono łączyło się *on-line*. Uczestnictwo w sympozjum było możliwe także w formie zdalnej, za pomocą transmisji *YouTube*. Dało to możliwość wzięcia udziału w sympozjum osobom, które nie mogły przybyć do Krakowa, a tym samym zwiększyło liczbę odbiorców. Tematyka sympozjum zbiegła się z wydanym 29 czerwca 2022 r. Listem apostołskim *Desiderio desideravi* papieża Franciszka o formacji liturgicznej Ludu Bożego, do którego ochoczo odnosili się zaproszeni prelegenci.

Dwudniowe sympozjum zostało podzielone na sześć sesji, po trzy każdego dnia, z czego dwie popołudniowe, a trzecia popołudniowa. Początkowe prelekcje

miały za zadanie podjąć tematy formacji liturgicznej w ogólnym ujęciu i coraz bardziej szczegółowo. Zostało ono otwarte przez ks. prof. dr. hab. Roberta Tyrałę – Rektora UPJPII w Krakowie oraz ks. dr. hab. Przemysława Nowakowskiego CM – Dyrektora Instytutu Liturgicznego UPJPII w Krakowie. Pierwszą sesję rozpoczął i prowadził ks. dr hab. Jarosław Superson SAC. Pierwszy wykład podjął ks. prof. dr hab. Marcel Mojżesz z Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie. Przedstawił on temat *List „Desiderio desideravi” papieża Franciszka jako nowe wyzwanie dla współczesnej formacji liturgicznej*. Było to wprowadzające wystąpienie, nawiązujące do listu papieża Franciszka, cytując fragmenty i podkreślając ich ważność dla całej formacji liturgicznej. To formacja liturgiczna jest permanentna i każdy z nas powinien się jej poddawać. Papież podkreśla rolę formacji do liturgii przez liturgię.

Kolejny referat, zatytułowany *Wymiar kulturowy formacji liturgicznej*, wygłosił ks. dr hab. Przemysław Nowakowski CM. Prelegent zauważył, że liturgia jest obecna w kulturze i ją ubogaca, potrzebny jest tutaj wzajemny dialog i otwartość na konfrontację z krytyką. Liturgia potrzebuje teorii i interpretacji, a całe studium z kultury i liturgii może stać się pomocne i owocne dla duszpasterstwa. Trzeba mieć odwagę do znajdowania nowych znaków liturgii, co pociąga do jej rozwoju. Kult wpływa na rozwój kultury. Dzisiejszy człowiek jest analfabeta symboli liturgicznych, potrzeba je na nowo tłumaczyć ludziom.

Trzeci wykład, zatytułowany *Pedagogiczne aspekty formacji liturgicznej: wyzwania dialogu wewnątrzkościelnego*, przedłożył dr Oleksii Braslavets z Instytutu Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie. Referent pochylił się nad całościową analizą Listu apostołskiego, a także problemem pedagogiki, które proponuje papież Franciszek. W podejściu dydaktycznym bardzo ważne jest spojrzenie na formację przez liturgię i dla liturgii. Istotne jest rozumienie znaku i symbolu w ujęciu pedagogicznym, a zarazem dialog w Kościele.

Czwartą prelekcję wygłosiła dr Viktoriya Semenova z Instytutu Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie. Zaprezentowała ona referat zatytułowany *Rola dyscypliny prawa kanonicznego w liturgicznej formacji wiernych Kościoła katolickiego*. Kiedy mówimy o liturgii, mamy przed sobą wiele aspektów: znaków, słów i materii. Formacji w kontekście znajomości i roli prawa liturgicznego potrzebują osoby duchowne i świeckie. Relacje międzyludzkie są prawne – gdzie liturgia, tam prawo. W Kościele panuje antyjurydyzm, czyli nieznamość i niechęć do prawa kanonicznego u świeckich i duchownych. Została zaproponowana interpretacja różnych określeń prawa w kontekście liturgii: *ordo* (uporządkowana istota Mszy, taka Msza, jaką ona jest istotowo), *fas* (to, co Bóg o tym porządku świętym chciał nam objawić), *ius* (prawo opisujące Mszę tak, jak

ludzie to rozpoznali), *lex* (przepisy normatywne o Mszy, kanony KPK, rubryki oraz zwyczaj).

Drugą sesję prowadził ks. dr hab. Przemysław Nowakowski z UPJPII. Została ona zainicjowana przez s. prof. dr hab. Adelajdę Sielepin z UPJPII w Krakowie referatem na temat *Kryteria teologiczne formacji liturgicznej*. Liturgia to pierwszorzędne zadanie formacyjne, to mistagogia pomaga nam w formacji. Jej zasadniczym celem jest, by chrześcijanin żył w świecie jako świadek Chrystusa. Potrzeba do tego uznania prymatu liturgii, personalizizmu, eklezjalności, mistagogii, poczucia *sacrum*. Duchowość liturgiczna to klasyczna i pierwotna duchowość. Nie ma człowieczeństwa bez liturgii. To ona uczy, że nie żyjemy dla siebie, ale dla Pana. Potrzeba wspólnotowości z Chrystusem i ludźmi jednocześnie. Z niej czerpiemy pouczenie, że kto szanuje Boga, ten szanuje pojedynczego człowieka. Formacja liturgiczna to wołanie o odkrycie na nowo natury liturgii. Ona obejmuje wszystkie słowa i znaki, razem, nie osobno, by czytać je i teksty liturgiczne w sposób integralny.

Z kolei referat zatytułowany *Formacja liturgiczna alumnów po Soborze Watykańskim II* przedstawił ks. dr hab. Janusz Mieczkowski z UPJPII. Prelegent podkreślił, że od osób przygotowujących się do kapłaństwa wymaga się konkretnego i innego niż od świeckich przygotowania do liturgii. Formację alumnów ujęto tu przez pryzmat nowego dokumentu: *Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*. Potrzeba żywej i dynamicznej formacji liturgicznej. Liturgia jest połączona z nauką wiary. Alumni mają być uczeni wspólnotowości przez wspólne życie oraz celebrację Eucharystii.

Kolejny wykład, *Komentarze i funkcja komentatora w aktualnej liturgii rzymskiej*, wygłosił ks. prof. dr hab. Daniel Brzeziński z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, przewodniczący sekcji liturgistów polskich. Komentarze w liturgii powinny mieć miejsce we wprowadzeniu do liturgii, czyli po pozdrowieniu, przed czytaniem, przed samą prefacją, by wprowadzić do modlitwy eucharystycznej, oraz przed rozesłaniem. Potrzeba, by komentarze były krótkie i zwięzłe, by nie przekraczały kilku zdań. Mają one wyrazić zmienne elementy liturgii, tym bardziej informujące, co aktualnie dzieje się w czasie Eucharystii. Podkreślono, że komentarz nie może być wykonywany z ambony, a także fakt, że pierwszym komentującym jest celebrans.

Kolejny referat, zatytułowany *Obraz przepowiadania homilijnego w Polsce jako wyzwanie dla formacji homiletycznej na przykładzie wybranych video-nagrań*, przedstawił ks. prof. dr hab. Henryk Sławiński z UPJPII. W wystąpieniu poddał on analizie homilie zapisane w przestrzeni internetowej. Na ich podstawie wyciągnął wnioski na temat aktualnego przepowiadania w Polsce. Homilie to pozytywne orę-

dzie miłości Boga i człowieka. Nie podejmuje się treści doktrynalnych i odnoszenia się do Katechizmu Kościoła katolickiego. Jednak należy pamiętać, że homilia ma głosić tajemnice i prawdy wiary, zaś jej zadaniem jest mistagogia, a także chęć formowania się na wzór Chrystusa.

Ostatnia sesja pierwszego dnia sympozjum prowadzona była przez ks. prof. dr. hab. Marcela Mojżeša z Uniwersytetu Preszowskiego. Pierwszy referat wygłosił ks. prof. Pavel Kopeček z Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu, który zaprezentował temat *Inicjacja chrześcijańska i najstarsze źródła liturgiczne*. Problematyka skupiła się wokół tekstów źródłowych Ojców Kościoła, mówiących o sakramentach wtajemniczenia. Zasadniczą treścią prelekcji stała *Tradycja Apostolska* i jej wnikliwa analiza. Sam opis katechumenatu, zdaniem prelegenta, powinniśmy rozumieć jako świadectwo i zalecenie przygotowania do chrztu, a nie jako opis liturgii Kościoła; raczej próba kandydatów oraz ich wiary. Z czasem przygotowanie do katechumenatu ubogaca się przez kolejne elementy obrzędowe. Dalej został określony czas katechumenatu i jego warunki.

Kolejną prelekcję podjął ks. prof. dr. hab. Jarosław Superson SAC z UPJPII, który skupił się na problematyce: *Krzyż. Znak – gest – symbolika*. W wystąpieniu zostało wytłumaczone rozumienie znaku krzyża jako kluczowego elementu liturgii, a tym samym całego chrześcijaństwa. Ukazano bogactwo znaku krzyża i jego obecność w kulturze świata od starożytności. Szczegółowo przeanalizowano sposób krzyżowania w kontekście Jezusa Chrystusa w ujęciu czterech ewangelistów. Podkreślono historyczny wymiar krzyża i jego obecność w chrześcijaństwie.

Trzecim prelegentem tej sesji był ks. dr. hab. Mateusz Rafał Potoczny – dziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, który przedstawił referat *Modlitwa liturgiczna jako szkoła formacji wiernych w tradycji Kościoła syro-malankarskiego*. Prelegent podjął kwestię euchologii, która od zawsze była bezpośrednią szkołą formacji wiernych. Ks. Potoczny nakreślił najpierw ramy geograficzne tradycji syro-malankarskiej, a następnie pochylił się nad tematem formacji liturgicznej w ujęciu Kościołów orientalnych, prezentując zaczerpnięte z euchologii syryjskiej teksty.

Ostatnie wystąpienie trzeciej sesji pierwszego dnia sympozjum przygotował Nyirán János z Geckokatolickiego Instytutu Teologicznego św. Atanazego w Nyíregyháza. Zauważył on, że liturgia bizantyjska jest bogata w gesty i znaki, które niosą ze sobą niebagatelną treść. Jednak w dzisiejszych czasach potrzeba jeszcze bardziej mistagogii na wysokim poziomie teologicznym. Dokonuje się ona przez same teksty liturgiczne całego roku oraz przedstawienia w ikonach scen z Pisma Świętego. Nie potrzeba nowych obrzędów, ale przywrócenia obchodów własnej tradycji.